4
Stemming Incidentele suppletoire begroting inzake Noodpakket banen en economie (Financiën)

Aan de orde is **de stemming** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2020 (Incidentele suppletoire begroting inzake Noodpakket banen en economie) (35412)**.

De **voorzitter**:
Aan de orde zijn de stemmingen.

Ik heet de minister van Financiën en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van harte welkom in de Eerste Kamer. Hebben voldoende leden de presentielijst getekend? Dat is het geval.

We stemmen over vijf incidentele suppletoire begrotingswetsvoorstellen voor 2020 in verband met maatregelen inzake de uitbraak van het coronavirus. Voorafgaand aan de stemverklaringen zal de minister van Financiën nu namens het kabinet een korte verklaring afleggen. Ik geef daartoe graag het woord aan de minister van Financiën.

Minister **Hoekstra**:
Voorzitter, dank u wel. Het is me zoals altijd een eer en een genoegen om hier bij u in de Eerste Kamer te zijn. Dank voor de gelegenheid om namens het kabinet kort iets te mogen zeggen. De reden dat ik hier sta, is natuurlijk allerminst vrolijk. Het land gaat gebukt onder de echt majeure gevolgen van het coronavirus. Alle Nederlanders, alle Nederlanders ondervinden hiervan de gevolgen. Graag zou ik van de gelegenheid gebruik willen maken om mijn medeleven te tonen aan iedereen die getroffen is door het virus, mensen die zelf het virus onder de leden hebben, een familielid hebben verloren of zorgen hebben over zieke naasten. Mag ik daarnaast grote steun, grote steun en enorme waardering uitspreken voor eenieder die zich tijdens deze crisis inzet voor de samenleving: onze zorgverleners, onderwijzers, vakkenvullers, schoonmakers en zo veel meer?

De afgelopen dagen dienen zich wat voorzichtige positieve berichten aan. Het aantal nieuwe ziekenhuisopnamen is bijvoorbeeld afgenomen. En hoewel we moeten waken te veel te varen op de koers van de dag, benadrukt het RIVM dat het aantal opnamen minder is dan zonder maatregelen het geval zou zijn geweest. Dat bevestigt nog een keer het grote belang van vasthouden en volhouden wat betreft onze aanpak.

Voorzitter. Het coronavirus is niet alleen een gezondheidscrisis. Ook de economische gevolgen zullen sporen nalaten in onze samenleving. Het kabinet houdt, in navolging van het Planbureau, rekening met een recessie. Als je eerlijk bent, is de vraag eigenlijk alleen nog maar hoe diep die recessie zal zijn. Drie weken geleden heeft het kabinet een Noodpakket voor banen en de economie aangekondigd. Het is natuurlijk een uitzonderlijke economische situatie, en dat vraagt ook om een noodpakket met uitzonderlijke maatregelen. We zijn hier vandaag bijeen om dit pakket, dit pakket met forse budgettaire gevolgen, in incidentele suppletoire begrotingswetten aan u voor te leggen. Het kabinet stelt met dat noodpakket miljarden ter beschikking om te zorgen dat mensen hun banen behouden en daarnaast ondernemingen deze lastige fase weten door te komen. De intentie van het kabinet is om echt alles op alles te zetten om deze moeilijke fase te overbruggen en de economische gevolgen zo veel mogelijk te beperken, om ervoor te zorgen dat zo veel mogelijk Nederlanders hun baan kunnen behouden en zo veel mogelijk bedrijven aan de slag kunnen blijven.

Voorzitter. Een groot woord van dank aan u voor de bereidheid van uw Kamer om dit pakket met grote voortvarendheid te behandelen. Dat stelt ons als kabinet namelijk in staat om zo snel mogelijk te kunnen doen wat we willen doen richting de mensen in het land. Tegelijkertijd wil ik graag namens het kabinet nog eens markeren dat we in deze uitzonderlijke tijd ook zo goed mogelijk het budgetrecht van beide Kamers willen eerbiedigen. Het kabinet zal de Kamer blijven informeren over de maatregelen en over de eventuele nieuwe zaken die we nog zullen oppakken. Nieuwe incidentele suppletoire begrotingen behorende bij spoedeisende maatregelen zullen uiteraard aan u worden voorgelegd.

Voorzitter. De kosten van de maatregelen die direct zijn gerelateerd aan de gevolgen van het coronavirus gaan natuurlijk onvermijdelijk ten koste van het begrotingssaldo. Dit kunnen we als land financieel dragen, juist ook omdat we in de afgelopen jaren met z'n allen de overheidsfinanciën op orde hebben gebracht. Dat hebben we gedaan om een buffer te creëren voor moeilijke tijden. Die buffer is niet oneindig — dat realiseren we ons allemaal — maar geeft ons wel de ruimte en de mogelijkheid om te doen wat nodig is in deze lastige periode. Ondertussen kijken we natuurlijk goed waar we het pakket moeten bijstellen en in hoeverre de maatregelen het effect sorteren dat wij beogen. We houden daarbij een vinger aan de pols en we zullen, zoals Koolmees, Wiebes, ik en anderen bij voortduring hebben gezegd, het waar nodig aanpassen en flexibiliteit betrachten om te zorgen dat het voor de bevolking doet wat nodig is.

Voorzitter. Laat ik afsluiten met nog eens te onderstrepen dat het kabinet een enorm vertrouwen heeft in de veerkracht van de Nederlandse economie en ook, op de allereerste plaats, van Nederland zelf. Nederland staat er in internationaal perspectief goed voor en heeft de budgettaire buffers om dit aan te kunnen en om te doen wat nodig is. Het verleden leert bovendien dat Nederland zich in tijden van crisis volhardend, ondernemend en eensgezind weet te tonen. Dat zal ons er ook nu doorheen slaan.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister van Financiën voor zijn verklaring. We hebben afgesproken om in één keer een stemverklaring af te leggen over alle vijf de suppletoire begrotingsvoorstellen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

Ik geef daartoe als eerste het woord aan de vertegenwoordiger van Forum voor Democratie.

De heer **Van der Linden** (FvD):
Voorzitter. Allereerst wil ik namens Forum voor Democratie steun en lof uitspreken voor al onze hardwerkende mensen in de zorg. Diep respect voor hen en sterkte aan degenen die zelf of in hun naaste omgeving zijn getroffen door het coronavirus.

Voorzitter. Deze pandemie zorgt wereldwijd voor veel slachtoffers en treft ook de wereldeconomie. In Nederland zijn inmiddels veel bedrijven in zwaar weer terechtgekomen. Het UWV kreeg gisteren, op dag één, 35.000 aanvragen en dat is nog maar het begin. Curatoren voorzien een golf van faillissementen als extra steun uitblijft, een kaalslag in onze binnensteden en meer dan 1 miljoen extra werklozen voordat de zomer voorbij is. Dat lezen we vandaag in Het Financieele Dagblad. ING schat in dat het steunpakket dat nu voorligt tussen de 6% en 8% van de bbp-schade compenseert, terwijl de schade al wordt ingeschat op 15% tot wel 20%. Het pakket van het kabinet, dat vandaag voorligt, is een stap in de goede richting. We waarderen de inzet, snelheid en eenvoud, maar er blijven ook problemen. Ondernemers hebben bijvoorbeeld nu liquiditeit nodig, maar banken leveren beperkt. De NOW-regeling werkt niet voor ondernemers met relatief lage personeelskosten en veel zzp'ers belanden in de bijstand.

Forum voor Democratie zal het noodpakket vandaag steunen, maar we moeten ook vooruitdenken. Dit pakket is alleen zinvol wanneer we het koppelen aan een intelligente, stapsgewijze exitstrategie uit deze situatie en aan een daadkrachtige economische kickstart. Een exitstrategie en een kickstart met een goede balans tussen de gezondheid van onze inwoners en de economische gezondheid van onze ondernemers.

FvD werkt momenteel samen met ondernemersexperts en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven aan constructieve vervolgplannen. Wij zullen deze op korte termijn presenteren.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Van der Linden. Ik geef het woord aan mevrouw Jorritsma.

Mevrouw **Jorritsma-Lebbink** (VVD):
Voorzitter. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar als ik terugdenk aan ruim een maand geleden, toen ik onbezorgd terugkwam van mijn korte vakantie en we totaal niet doorhadden hoe corona ons leven zou gaan beïnvloeden, en vervolgens terugkeer naar vandaag, dan lijkt het alsof ik in een totaal andere wereld terechtgekomen ben.

Voorzitter. De VVD-fractie heeft grote bewondering voor de mensen in de zorg maar ook in het onderwijs en aanverwante sectoren. Zij werken heel hard en maken, zeker in de zorg, dikwijls lange, lange dagen. Overigens had onze fractie die bewondering ook al vóór corona.

Voorzitter. Wij leven ook erg mee met die gezinnen waar nu overledenen te betreuren zijn, waar men niet een gewone begrafenis kan houden, waar je je rouw eigenlijk niet echt kunt verwerken. Of daar waar mensen ernstig ziek zijn en op de ic terecht zijn gekomen.

Maar daarnaast zijn we er buitengewoon trots op dat we in ons land afspraken met de maatschappij kunnen maken zonder alle maatregelen met straffen af te moeten dwingen. Daar waar nodig doet de politie dat overigens heel stevig. Ten slotte vind ik het ook fantastisch om te zien hoe snel het onderwijs de digitale uitdaging heeft opgepakt.

Maar, voorzitter, voor heel veel mensen is er grote onzekerheid ontstaan. Gelukkig geldt dat lang niet voor iedereen. Maar als je zzp'er bent, onderneemt of werkt in een van die vele bedrijfstakken die nu geheel stilliggen — de horeca, de recreatiesector, de kapper en zo kan ik er nog veel meer noemen — of waar de omzet zwaar onder druk staat zoals in de retail, buiten de supermarkten, dan ben je onzeker over je inkomen en ook over je toekomst. Het is om die reden dat de VVD-fractie het kabinet ten volle steunt ten aanzien van dit noodpakket, dat wij ons, zoals de minister van Financiën terecht zei, gelukkig kunnen veroorloven.

We zien ook dat het kabinet bij al die maatregelen nog aan het finetunen is. Elke keer komen er nog nieuwe groepen bij waar het pakket nog niet op toegesneden is. Maar ik zie ook dat het kabinet dan elke keer weer bereid is — ik kijk de minister van Sociale Zaken daar in het bijzonder even op aan — om aanpassingen te doen om te zorgen dat niet hele groepen bedrijven alleen vanwege deze crisis omvallen en daarmee te bevorderen dat als de crisis afloopt, zo veel mogelijk werkgelegenheid kan blijven bestaan.

Voorzitter. Wij zijn als VVD-fractie op dit moment tevreden over het pakket. En ja, we weten ook zeker dat na afloop van deze crisis niet alle middelen efficiënt zijn ingezet. Dat weten we nu al. Maar in tegenstelling tot onze normale processen ontbreekt nu echt de tijd om al die afwegingen af te lopen die je normaal maakt en die én veel tijd kosten én meestal veel bureaucratie opleveren. We zullen dus graag voor deze suppletoire begrotingen stemmen en wensen het kabinet succes toe bij het snel uitvoeren van de broodnodige steunmaatregelen, waarbij, naar wij aannemen, nu al volop wordt nagedacht over hoe om te gaan met een exitstrategie.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Jorritsma. Dan kijk in de richting van de heer Rosenmöller. U wenst het woord? Gaat uw gang.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks):
Voorzitter, dank u wel. De fractie van GroenLinks steunt het noodpakket dat nu voorligt. Solidariteit hoort nu ons gemeenschappelijke antwoord te zijn. Dat geldt in menselijke zin, bijvoorbeeld als het gaat om de mensen die rechtstreeks getroffen zijn door het virus en de mensen die dag in, dag uit naar hun werk gaan in de zorg, het onderwijs — de minister noemde ze — de vakkenvullers, de schoonmakers en die voor een deel de samenleving nog draaiende houden, maar dat geldt ook in financiële zin. Het is zonder

meer terecht dat de overheid, gesteund door de Europese Centrale Bank, nu snel inspringt om burgers en bedrijven in nood bij te staan.

De vraag is of dit noodpakket toereikend is. We gaan ervan uit dat de regering hierbij dagelijks de vinger aan de pols houdt, het pakket waar nodig aanpast en de Kamers goed informeert over de voortgang daarvan. De fractie van GroenLinks vreest de mondiale gevolgen voor de meest kwetsbaren. Ook hier gaan wij ervan uit dat de regering zich sterk maakt voor internationale solidariteit en daartoe de nodige initiatieven neemt.

Er zijn nu ten minste twee grote vragen. Wat is de exitstrategie? Hoe en wanneer kunnen de beperkende maatregelen worden verzacht? Ten tweede. Hoe pakt de regering het duurzame herstel van economie en samenleving aan? We gaan ervan uit dat de regering dat nu voorbereidt en daarbij lessen trekt uit deze crisis. Dat zijn er vele. De moderne samenleving en economie zijn in menig opzicht kwetsbaar. Dat moet anders in de toekomst. De GroenLinksfractie hoopt van harte dat we een solidaire en duurzame koers vooruit weten te vinden, hier en elders. We kijken uit naar de voorstellen hiertoe van de regering.

Tot slot, voorzitter. Alles afwegende kunnen wij ons vinden in het besluit om nu in de Eerste Kamer dit noodpakket zonder debat te aanvaarden. Maar het parlementaire hart bloedt wel een beetje. Vandaag is wat ons betreft een uitzondering. Juist in deze tijd ook behoort de regering in het openbare parlementaire debat verantwoording af te leggen, in ieder geval in de Tweede Kamer — dat gebeurt ook — en in de Eerste Kamer als dat moet.

Ik dank u zeer.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Rosenmöller. Dan kijk ik in de richting van de heer Knapen. Wenst u het woord voor een stemverklaring? Dat is het geval. Gaat uw gang, meneer Knapen.

De heer **Knapen** (CDA):
Voorzitter, dank u wel. Laat ook ik namens mijn fractie grote waardering uitspreken voor al die mensen die de minister van Financiën zojuist al noemde: de mensen in de zorg, de schoonmakers en al diegenen die zorgen dat dit allemaal op enigerlei wijze draaiende blijft. Laat ik ook ons medeleven aangeven met al diegenen die direct of indirect getroffen zijn.

We leven de afgelopen weken in een surrealistische werkelijkheid. Het is een stresstest voor de samenleving, maar ook voor Europa, waarin wij partner zijn. Het doet een groot beroep op iets wat wij hebben in dit land, namelijk een enorme veerkracht. Dat blijkt ook de afgelopen dagen weer.

Mijn fractie gaat akkoord met de maatregelen in het noodpakket en alle daaruit voortvloeiende budgettaire consequenties. Uitzonderlijke tijden vragen om uitzonderlijke maatregelen. Dit pakket getuigt van grote daadkracht, die hard nodig is om de sociale, economische en financiële gevolgen, en in het verlengde daarvan de gevolgen voor de gezondheid van mensen, in deze crisis zo veel mogelijk te beperken.

Daarbij zijn we niet alleen blij met de ongekende omvang van dit noodpakket. In deze tijden is ook een snelle implementatie met zo min mogelijk bureaucratische rompslomp van belang. Vandaar ook dat onze fractie nu van harte meewerkt aan een zo spoedig mogelijke parlementaire behandeling van dit noodpakket. Dat wil niet zeggen dat wij zonder zorgen zijn. Die zorgen zien er onder andere op of er geen sectoren en bedrijven tussen wal en schip vallen en op het voorkomen van fraude en oneigenlijk gebruik van dit pakket.

Wij steunen de oproep van het kabinet waarin een beroep wordt gedaan op ieders morele verantwoordelijkheid, waarbij het kabinet rekent op de goede wil van iedereen. Maar wij gaan er ook van uit dat het kabinet de nodige maatregelen in de uitvoeringssfeer neemt om mogelijk oneigenlijk gebruik scherp te monitoren en adequaat aan te pakken. Wij willen dan ook graag op een later tijdstip de bij ons levende vragen over deze en andere punten alsnog met het kabinet bespreken. Ondertussen wensen wij dit kabinet heel veel succes en veel sterkte bij alle maatregelen die moeten worden genomen.

Dank je wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Knapen. Dan kijk ik of het woord gewenst wordt door mevrouw Vos voor een stemverklaring. Dat is het geval. Gaat uw gang.

Mevrouw **Vos** (PvdA):
Dank u wel, voorzitter. Het aanpassingsvermogen van de Nederlandse samenleving is enorm. De manier waarop docenten, verpleegkundigen en mensen die dagelijks zorg moeten geven aan bijvoorbeeld blinde mensen zich van de ene op de andere dag hebben omgevormd is ongelooflijk. Het is mooi om te zien. Tegelijkertijd zijn we ons er heel erg van bewust dat er ontzettend veel verdriet en eenzaamheid is onder singles, kinderen en ouderen. Ons hart gaat uit naar deze mensen.

Voorzitter. De PvdA-fractie steunt het voorliggende pakket met maatregelen. Ze zullen de economische pijn van de coronacrisis verzachten. Bestaanszekerheid van mensen schreeuwt om een stevige en solidaire overheid. Tegelijkertijd zien wij ook dat bepaalde groepen hun baan ondanks de maatregelen zullen gaan verliezen: oproepkrachten, flexwerkers, parttimers en parttime zzp'ers die simpelweg niet meer nodig zijn. Ze worden niet meer gebeld. De precieze omvang van deze groep mensen kennen we nu nog niet. Wij roepen de regering wel op om ruimhartig te zijn voor de mensen die nu buiten alle regelingen vallen. Overheid en werknemers zetten zich nu schrap, maar we verwachten ook dat bedrijven zich maximaal gaan inzetten voor behoud van werkgelegenheid en dat aandeelhouders dat ook gaan doen. De pijn moet wel eerlijk worden verdeeld.

De gezondheidscrisis zorgt niet alleen voor een economische, maar ook voor een sociale crisis. Kwetsbare kinderen komen in de knel. Eenzame ouderen hunkeren naar contact. De situatie voor het verplegend personeel grenst aan het onmenselijke. Na deze crisis wil de PvdA-fractie het niet

alleen over de verantwoording van het economische pakket hebben, maar ook over het effect op onze samenleving.

Tot slot. Voor de PvdA is dit het moment om als Europa solidair met elkaar te zijn en samen de crisis te lijf te gaan. Wij Europeanen zorgen voor elkaar en trekken ook alleen samen de economie uit het slop.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Vos. Dan kijk ik of het woord gewenst wordt door mevrouw Bredenoord namens D66. Dat is het geval. Het woord is aan mevrouw Bredenoord.

☐

Mevrouw **Bredenoord** (D66):
Dank u, voorzitter. Namens de leden van de D66-fractie wil ik bij de goedkeuring van de wetsvoorstellen die samen het coronanoodpakket banen en economie vormen, een stemverklaring afleggen.

Allereerst wil ik onze waardering en ons medeleven uitspreken voor alle Nederlanders, al dan niet in vitale beroepen. Waardering voor de mensen die op dit moment in uitzonderlijke omstandigheden werken in onze gezondheidszorg, in de kinderopvang en in de supermarkten, en voor docenten die snel omgeschakeld zijn naar onlinelessen. Waardering ook voor alle thuiswerkers, niet in de laatste plaats voor alle ouders die nu tegelijkertijd vader, moeder, juf en meester voor hun kinderen zijn. En waardering voor de regering die vertrouwenwekkend reageert op de COVID-19-pandemie.

In het voorliggende pakket wordt onder andere geregeld dat ondernemingen een tijdelijke tegemoetkoming van loonkosten kunnen aanvragen. Ondernemers kunnen aanvullende inkomensondersteuning en uitstel van belasting aanvragen. Er komt ook een compensatieregeling voor sectoren die bijzonder hard getroffen worden door deze pandemie. De regering vraagt hiervoor politiek vertrouwen van het parlement en heeft dat in de Tweede Kamer van alle fracties gekregen. Dat is bijzonder, en ook voor de behandeling in deze Kamer een belangrijk gegeven bij hoe wij nu dit noodpakket met elkaar behandelen. Immers, de kerntaak van de Eerste Kamer is de kwaliteit van wetgeving te toetsen op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid.

En dat plaatst de leden van de D66-fractie, en ik denk ook andere fracties, voor een dilemma. Immers, de acute problemen waarin veel mensen zijn gekomen door die coronacrisis, vraagt om een snelle aanvaarding van deze wetsvoorstellen. Er wordt een enorm uitgavenpakket van de rijksbegroting voorzien en daar zouden wij in normale tijden grondig met elkaar en met de regering over gesproken hebben. Wij hebben de afweging gemaakt dat we het, politiek en maatschappelijk gezien, van groot belang vinden om deze wetgeving nu snel te steunen. In een later stadium zullen wij met het oog op onze rol en verantwoordelijkheid de regering uitnodigen om met ons in gesprek te gaan over de legitimiteit en de consequenties van de gemaakte keuzes.

Voorzitter. Bij alle welgemeende lof wil mijn fractie een paar overwegingen aan het kabinet meegeven. Ten eerste: de crisismaatregelen grijpen diep in op onze persoonlijke vrijheden, iets wat velen van ons nooit eerder hebben meegemaakt. De maatregelen zijn nu gerechtvaardigd met het oog op de solidariteit en volksgezondheid, maar de legitimiteit zal elke dag weer afgewogen moeten worden, inclusief de exitstrategie, die al is genoemd. Ten tweede: het is veel te vroeg om de huidige situatie nu te evalueren, maar vanuit de toekomststoel, de lege stoel die in vergaderingen en besluitvorming de toekomst vertegenwoordigt, is het ook belangrijk dat we met de miljardenuitgaven die er nu plaatsvinden, versneld de slag maken richting de circulaire economie. Flatten the curve, ook als het om de dreigende klimaatcrisis gaat. En ten derde vraagt mijn fractie extra aandacht voor groepen waar de nood nu wel heel hoog aan het worden is, zoals kinderen die nu thuis zitten in kwetsbare gezinnen, flexwerkers, studenten, mensen in de culturele sector; dat is geen uitputtende opsomming. En natuurlijk voor andere landen waar mensen ook heel hard getroffen worden. In de Europese Unie maar zeker ook daarbuiten, is onze solidariteit nu noodzakelijk.

Mijn fractie wenst de regering sterkte en wijsheid toe bij de vele uitdagingen waarvoor zij in de komende periode nog gesteld wordt.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Bredenoord. Ik kijk nu of het woord nog gewenst wordt door mevrouw Faber van de PVV. Dat is het geval, dus ik geef het woord aan mevrouw Faber.

☐

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):
Voorzitter. De hele wereld wordt nu hard getroffen door het coronavirus. Dat kost veel mensenlevens, die wij ernstig betreuren. De PVV-fractie leeft mee met alle mensen die hierdoor getroffen zijn. Daarnaast is het een enorme ramp voor de economie. Die is zelf van zodanige omvang dat die ook veel mensenlevens zal gaan kosten.

Voorzitter. De vijf supplementaire begrotingen om de gevolgen op korte termijn te beperken, zullen wij dan ook voluit steunen. Wij gaan er daarbij van uit dat er de komende maanden nog veel meer nodig is. Zoals u van ons gewend bent, zullen wij de voorstellen kritisch volgen. Daarom maken wij wel twee kanttekeningen. Een: wij dringen erop aan bij het kabinet om snelheid en eenvoud van de uitvoering absolute topprioriteit te geven. Er mogen geen ongelukken gebeuren doordat er ergens in de keten vertragingen of bureaucratie optreden. Twee: wij verzoeken het kabinet dringend om aan het beleid vast te houden dat deze crisis níét het startsein wordt om de Europese Unie als transferunie verder aan te jagen. Nederland heeft wel tien jaar gekreund onder bezuinigingen; dit toen andere landen zich nergens iets van aantrokken. Dit kan toch niet bedoeld zijn om nu gratis geld in Zuid-Europa uit te gaan strooien.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Faber. Dan kijk ik of het woord gewenst wordt door mevrouw Bikker namens de ChristenUnie. Dat is het geval, dus ik geef het woord aan mevrouw Bikker.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Voorzitter. Het zijn verwarrende en angstige tijden. De ChristenUnie-fractie leeft mee met degenen die getroffen zijn door het coronavirus en met hun families. Het leed is groot. En wij zijn heel trots op alle mensen in de zorg, die de getroffenen met zo veel toewijding bijstaan. Wij zijn ook trots op alle tekenen van solidariteit en nabijheid en begrip van het Nederlandse volk onderling. Het kabinet verdient lof voor het kordate optreden.

Onze fractie steunt het noodpakket volmondig. Over de gemaakte keuzes en de uitwerking daarvan komen wij later dit jaar vast te spreken. Nu is het zaak om politieke daadkracht en eensgezindheid te tonen. Nu moeten we de samenwerking zoeken over partijgrenzen heen. We hebben als Eerste Kamer de politieke cultuur om dat te kunnen doen.

Het noodpakket gaat om veel geld, om erg veel geld zelfs, maar onze staatskas kan een stootje hebben. De graanschuren zijn goed gevuld. Daarom kunnen we zo ver gaan om de Nederlandse economie overeind te houden, om deze grootste naoorlogse crisis het hoofd te bieden. De omvang van de financiële middelen die het kabinet inzet, is ongekend. Deze aanpak weerspiegelt de ontstane noodsituatie. Bedrijven, werknemers en zzp'ers die in de knel komen, bieden we soelaas. De impact van de crisis op onze economie en op onze manier van leven, is, zoals het CPB laat zien, afhankelijk van de duur van deze noodtoestand, maar een recessie is onvermijdelijk, zo veel is wel duidelijk.

Mijn fractie maakt zich daarbij grote zorgen over de weerbaarheid van kwetsbare groepen, van ouderen, van hulpbehoevenden, van dak- en thuislozen. Waar het nu op aankomt, is het bewaren van kalmte, het tonen van leiderschap en vooral het vasthouden van de hoop, want er zullen betere tijden komen. De ChristenUniefractie wenst de regering wijsheid, sterkte en van harte Gods zegen toe in deze tijd.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Bikker. Dan kijk ik of de heer Kox het woord wenst. Dat is het geval. Het woord is aan de heer Kox namens de SP voor een stemverklaring.

De heer **Kox** (SP):
Voorzitter. Om te beginnen zijn wij als SP-fractie heel erg blij dat in Nederland nood geen wet breekt. Vandaag besluiten wij, hier in deze Kamer, geheel volgens de regels van de wet, over een ongekend ingrijpend pakket van maatregelen van deze regering om de eerste gevolgen te bestrijden van de coronacrisis die ons land en de wereld in z'n greep heeft. Ons parlement, aan de overkant en hier, blijkt bij machte om ook nu z'n werk te doen. We zijn blij dat de minister-president en de regering zeggen geen behoefte te hebben aan het geheel of deels buitenspel zetten van het parlement in tijden van crisis. In andere landen zien we dat helaas wel gebeuren, in sommige landen zelfs op dubieuze gronden. In tijden van crisis, meneer de voorzitter, hebben we eerder meer dan minder democratie nodig, vanwege de enorme invloed die crises en crisismaatregelen hebben op onze bevolking.

De SP-fractie steunt de voorstellen om de regering de middelen te geven om in ieder geval de eerste gevolgen van de crisis voor onze samenleving zo effectief mogelijk op te vangen. We doen dat in het besef, en de regering heeft dat besef ook, dat deze wetsvoorstellen razendsnel zijn opgesteld en behandeld, en daarom vandaag al ter besluitvorming voorliggen. Later zal ongetwijfeld blijken dat niet alle maatregelen optimaal waren en soms beter hadden gekund. Nu is het echter zaak om aan te pakken. Er is geen tijd te verliezen. Het coronavirus wacht ook niet af.

In een later stadium zullen we met de regering nagaan welke maatregelen, de middelen die we vandaag vrijmaken, effectief zijn gebleken en waar er zaken minder zijn gegaan. Waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt. Daar hebben wij als SP-fractie op dit moment vrede mee.

Tot slot wil ik namens de SP-fractie ons medeleven uitspreken aan iedereen die persoonlijk getroffen is of nog getroffen zal worden door ziekte, door overlijden en door gemis aan essentieel sociaal contact. U zult dat allemaal in uw eigen omgeving meemaken. Ik zie het in mijn omgeving. Ik vind het hard.

Ook wil ik namens de SP-fractie uitspreken dat we dankbaar zijn voor de kolossale prestaties die elke dag gevraagd en geleverd worden, door onze dokters, verplegers, verzorgers en heel veel anderen, zoals chauffeurs, schoonmakers en supermarktpersoneel. Ze staan allemaal samen in de frontlinie. Het is om je pet voor af te nemen. Nu blijkt dat georganiseerde solidariteit onmiskenbaar het beste antwoord is op grote uitdagingen, nu en straks. Waar mogelijk helpen wij als SP graag mee om die solidariteit concreet te organiseren, hier en over de grens, waar de ellende nog groter is. Dat vraagt om internationale solidariteit.

Ik sluit af, voorzitter. Ik wens de regering wijsheid en moed toe, en onszelf het besef dat er ongekend veel werk aan de winkel is, nu en straks. Want de wereld na corona zal anders zijn dan hij eerder was. We lopen grote risico's als samenleving, maar we krijgen ook grote kansen om Nederland beter te maken. In dat besef, voorzitter, zegt de fractie van de SP nu "ja" tegen de voorliggende wetsvoorstellen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Kox. Dan kijk ik naar de heer Koffeman van de Partij voor de Dieren. Ik geef hem graag het woord voor een stemverklaring.

De heer **Koffeman** (PvdD):
Voorzitter, dank u wel. Allereerst namens de Partij voor de Dieren dank aan en sterkte voor alle mensen die op dit moment in de frontlinie strijden tegen het virus. Zij hebben onze steun heel hard nodig. Ook sterkte en medeleven voor iedereen die getroffen is door het virus of die mensen in de omgeving heeft die getroffen zijn door het virus.

Voorzitter. Vandaag stemmen wij zonder debat over een steunpakket, een noodpakket voor allen die lamgeslagen zijn door deze crisis. Churchill pleitte er kort na de Tweede Wereldoorlog voor om van de crisis een keerpunt te maken: never let a good crisis go to waste. In de optiek van de

fractie van de Partij voor de Dieren is dat advies niet volledig ter harte genomen. In deze suppletoire begrotingen zien we dat advies niet terugkomen. Er lijkt nog steeds te worden ingezet op terugkeer naar business as usual, en dat uitgangspunt is onhoudbaar en zal onhoudbaar blijken te zijn. Bedrijven die destructieve activiteiten ontplooien, kunnen niet in de lucht gehouden worden.

Toch zal mijn fractie instemmen met het noodpakket, want we moeten voortvarend te werk gaan om uit deze gezondheidscrisis en deze economische crisis te komen. Daarna moeten we, met het oog op komende generaties, eensgezind werken aan een houdbare reset, waarin het belang van de zwakste wordt verdedigd tegen het recht van de sterkste. We wensen de regering daar sterkte en wijsheid bij.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Koffeman. Dan geef ik het woord aan de heer Van Rooijen om namens 50PLUS een stemverklaring af te leggen.

De heer **Van Rooijen** (50PLUS):
Voorzitter. De 50PLUS-fractie heeft grote bewondering voor onze zorgverleners en voor iedereen die in de vitale beroepen zorgt waar zorg nodig is. Wij steunen het noodpakket van het kabinet. Wij betuigen ons medeleven met de families die hun dierbaren hebben verloren. Ons land — we zien het — toont een hartverwarmende solidariteit. We zijn ook trots op allen die zorg blijven verlenen aan onze ouderen. Vele van deze ouderen missen al weken het zo belangrijke contact met hun kinderen en kleinkinderen. We zien daar elke dag de vaak schrijnende beelden van.

Voorzitter. Over twee jaar hoop ik 80 jaar te worden. Voor de geschiedschrijving: 7 april 2020 is de eerste plenaire vergadering van de Eerste Kamer sinds 10 maart, na drie weken onderbreking wegens de coronacrisis. Het is al eerder gezegd: op 10 maart waren we hier voor het laatst bij elkaar, plenair en ook nog met een mondeling overleg met de minister van Financiën en de minister van Sociale Zaken over de pensioenen en de rekenrente. Het kan verkeren. Wij constateren vandaag dat beide Kamers en het kabinet de democratie levend houden en laten functioneren, ook in tijden van crisis.

Voorzitter. Wij steunen het pakket, zoals ik al zei. Ik merk er wel bij op dat het verstrekken van overheidsgaranties voor kredieten aan met name het midden- en kleinbedrijf nog prioriteit moet krijgen, maar we begrijpen uit de berichten in de media vandaag dat het kabinet een heel groot garantiepakket overweegt, dat wij dan uiteraard zullen steunen.

Het kabinet heeft gekozen voor generieke maatregelen, waarbij de snelheid boven waterdicht gaat. Minister Hoekstra zei in de Tweede Kamer tijdens het wetgevingsoverleg: we gaan zeker dingen in de uitvoering fout doen, we zullen moeten bijstellen en we krijgen onvermijdelijk te maken met misbruik. De 50PLUS-fractie doet een oproep aan ons allemaal: samen tegen misbruik; misbruik wordt gestraft. We moeten het draagvlak namelijk veiligstellen. Er rust een zware taak op de Belastingdienst en het UWV. Te verwachten is dat maatregelen zullen worden verlengd en dat er nieuwe zullen komen. Het budgetrecht van de Staten-Generaal zal daarbij uiteraard in acht worden genomen. Wij moeten bij nieuwe maatregelen voorkomen dat dan eventueel de goeden onder de kwaden zouden moeten lijden als toch onverantwoord misbruik en oneigenlijk gebruik plaats zouden vinden.

De 50PLUS-fractie zal de vijf wetsvoorstellen steunen en wenst het kabinet wijsheid, sterkte, standvastigheid in eigen en buitenland en bij een intelligente ontgrendeling, de exitmaatregelen. En, ik zeg het tegen deze bewindslieden, maar ook tegen al hun collega's: blijf vooral gezond.

Ik sluit af met de leuze van het Corps van Studenten aan de Rijksbelastingacademie, de opleiding van het ministerie van Financiën voor de belastinginspecteurs. Ik ben geen latinist, maar ik herinner het me nog vanaf mijn 17de: fortiter in re, suaviter in modo. Sterk staan in de zaak, maar zacht in de wijze van optreden.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mijnheer Van Rooijen. Dan is het woord aan de heer Schalk om een stemverklaring af te leggen namens de fractie van de SGP.

De heer **Schalk** (SGP):
Voorzitter. Allereerst namens de fractie van de SGP medeleven met allen die getroffen zijn door het coronavirus, en voor hen die dierbaren hebben verloren. Toen wij op 10 maart voor de laatste keer fysiek aanwezig waren bij het debat over de staat van de rechtsstaat kon niemand bevroeden dat Nederland in deze crisis terecht zou komen. Ook vandaag draag ik niet de profetenmantel, maar alles wijst erop dat de coronacrisis de voorbode is van een reeks andere crises, zoals op het terrein van financiën, economie en in het sociale domein. Het is een Bijbelse notie dat de overheid Gods dienares is, ten goede voor de burger en de samenleving. Gelukkig zien wij dat terug in het handelen van onze regering bij de aanpak van de coronacrisis. Dank daarvoor.

En we zien het terug in dit noodpakket, dat inzet op de bestrijding van de gevolgen van de coronacrisis. De SGP steunt de voorstellen van de regering, de financiële ondersteuning van bedrijven, zorg voor baanbehoud, en maatregelen om zzp'ers te helpen om deze moeilijke periode te overbruggen. Daarmee toont de regering het goede te zoeken voor de burgers. En van die burger mogen wij dan ook verlangen om de maatregelen op te volgen en de middelen uit het noodpakket naar eer en geweten te gebruiken.

Deze steun voor het noodpakket geven wij met de oproep om het niet alleen van geld en maatregelen te verwachten, maar om in gehoorzaamheid aan Gods Woord en Zijn goede geboden onze hoop te stellen op God, die alle dingen regeert en bestuurt.

Voorzitter. Toen ik u bij een van de telefonische contacten over het functioneren van deze Kamer vroeg of ik iets voor u kon betekenen, was uw korte antwoord: bidden. Welnu, in een van de psalmen klinkt dit gebed: "Wees mij genadig, o God, wees mij genadig, want mijn ziel betrouwt op U en ik neem mijn toevlucht onder de schaduw van Uw vleugelen, totdat de verdervingen zullen voorbij zijn gegaan." Laat dat ons gebed zijn.

Ik wens namens de fractie van de SGP de regering en alle werkers in de zorg en andere vitale beroepen van harte sterkte bij het uitvoeren van hun taak: op hoop van zegen.

De **voorzitter**:
Dank u wel meneer Schalk. Dan geef ik graag het woord aan de heer Otten van de Fractie-Otten voor het afleggen van een stemverklaring.

☐

De heer **Otten** (Fractie-Otten):
Voorzitter. Allereerst willen wij onze dank en bewondering uitspreken voor alle mensen in de zorg, met name ook in de ic, de mensen die op de ic dagelijks getuige zijn van dramatisch leed. Het is echt enorm erg. Ook tegen de mensen in het onderwijs en tegen al die anderen die nu ons land draaiend houden, zeg ik: heel veel dank hiervoor.

Voorzitter. Laten we ook de mensen in onze telecomsector niet vergeten, die onze telecomnetwerken tot nu toe perfect in de lucht weten te houden — dat is in sommige andere landen wel anders — zodat we allemaal zo veel mogelijk digitaal, al dan niet thuis, kunnen blijven doorwerken en onze economie nog enigszins overeind kunnen houden.

Voorzitter. Wij zijn ook als fractie-GO verheugd dat de Eerste Kamer openblijft. Wij hebben er ook erg op aangedrongen dat wij met inachtneming van de RIVM-richtlijnen als volksvertegenwoordigers gewoon door moeten kunnen blijven vergaderen. Wat onze fractie betreft, blijven we dat ook gewoon doen.

Voorzitter. Onze fractie zal voor het noodpakket van minister Hoekstra en minister Koolmees stemmen. Wij waren ook al in een vroeg stadium met de minister van Financiën in gesprek, waarbij we aandrongen op vooral snel en daadkrachtig handelen. Dat is ook gebeurd en dat doet ons erg veel deugd. Desalniettemin ontvangen wij als GO toch ook vanuit het mkb en van zzp'ers veel zorgelijke berichten dat mensen of net buiten de boot vallen door een of andere formaliteit, of dat het te lang duurt — dat horen we echt veel — en dat mensen te lang moeten wachten op besluitvorming en met name geld. Het is nu vooral een liquiditeitskwestie: mensen hebben geen inkomsten, maar wel uitgaven. We willen er dus nogmaals op aandringen het alstublieft niet te lang te laten duren, want de situatie is bij veel ondernemers urgent.

Daarom benadrukken wij nogmaals dat het zaak is om de maatregelen snel, onbureaucratisch en met de nodige flexibiliteit uit te gaan voeren. Wij zullen voor deze noodmaatregelen stemmen en wij roepen het kabinet op om daar daadkrachtig mee aan de slag te gaan.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel meneer Otten. Dan geef ik ten slotte graag het woord aan de heer Gerbrandy van de fractie van de OSF voor het afleggen van een stemverklaring.

☐

De heer **Gerbrandy** (OSF):
Voorzitter, dank u wel. Er zijn al heel veel bemoedigende en complimenteuze woorden gevallen in deze Kamer en ik wil me daar heel graag bij aansluiten. Er is een enorme waardering en bewondering voor al die mensen — en dan denken we in de eerste plaats natuurlijk aan de mensen in de zorg, de schoonmakers, ze zijn hier allemaal genoemd: het hele Nederlandse volk is gedisciplineerd en probeert er het beste van te maken zonder dat het allemaal in graniet gegoten is. Die opstelling van de regering waardeer ik zeer.

Het is hier door iedereen al gezegd, maar natuurlijk is er ook van de OSF medeleven met de mensen die een groot verlies moeten dragen, die dat direct in hun omgeving merken. Wij kennen waarschijnlijk allemaal mensen die heel verdrietig zijn.

Ik wil het kabinet, de ministers, de staatssecretarissen — twee daarvan hier in ons midden — heel erg complimenteren en een hart onder de riem steken. Zij leggen ons nu vijf wetsvoorstellen voor, die de OSF natuurlijk gaat steunen, wetende dat het niet limitatief is en dat er nog veel meer kan gebeuren. Dat is ook gezegd. Maar Nederland verkeert in de positie dat het dat waar kan maken. Ik hoop dat ons kabinet de solidariteit die wij zien in de Nederlandse bevolking, ook uitdraagt buiten onze grenzen. Oorlog is ook een verschrikkelijk fenomeen, maar we hebben dit nog nooit meegemaakt. In dat soort situaties moeten wij solidair zijn, ook naar andere mensen, zonder dat je jezelf helemaal wegcijfert. Dat laatste had u al begrepen.

Ik wil graag aandacht voor één sector hebben. Ik kan lang niet alles overzien, maar in mijn omgeving hebben ze mij gevraagd om aandacht te geven aan het volgende. De freelancers en zzp'ers die minder dan 23,5 uur werken, vallen buiten de boot. Je kunt er een lang verhaal van maken, maar de minister weet precies wat ik bedoel. Wilt u daar nog extra naar kijken, buiten al die andere sectoren die het ook moeilijk hebben?

Voorzitter. Ik heb gezegd dat de OSF deze wetgeving steunt. Ook de financiële consequenties nemen we, nu en later. Die gaan we waarschijnlijk met u bespreken. Als er aanpassingen nodig zijn, doe die vooral op tijd. Ik wens u en ons veel moed en wijsheid toe.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Gerbrandy.

Dan beginnen wij nu met de stemming over het wetsvoorstel 35412 (Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën voor het jaar 2020). We stemmen bij zitten en opstaan over dit en de volgende wetsvoorstellen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**:
Ik constateer dat dit wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.